

TRACKS

TOOLBOX EN RICHTLIJNEN VOOR ARCHIEF- EN COLLECTIEZORG IN DE KUNSTENSECTOR

Bart MAGNUS
PACKED

- TRACKS (Toolbox & Richtlijnen voor Archief- & Collectiezorg in de Kunstensector) kwam er op initiatief van de Vlaamse overheid om de kunstensector te informeren en te begeleiden bij de zorg voor hun archief en collecties. Als samenwerkingsverband tussen verschillende partners met uiteenlopende expertise resulteert TRACKS zowel in een informatieve website (www.projecttracks.be) als in een afgestemde dienstverlening voor de sector.
- TRACKS, Boîte à outils & Lignes directrices pour le traitement des archives et collections dans le secteur artistique, a été créée à l'initiative du gouvernement flamand pour informer et guider ce secteur spécifique dans la conservation de ses archives et collections. TRACKS résulte d'une collaboration de différents partenaires ayant chacun leur expertise, ainsi qu'on peut le voir dans le site web (www.projecttracks.be) qui offrent des services adaptés et spécifiques à ce secteur particulier.

TRACKS ontstond in 2013 als een samenwerking tussen partners uit de Vlaamse erfgoed- en kunstensector om de kunstensector te ondersteunen bij de zorg voor het eigen archief en collecties. Kunstenaars en kunstorganisaties creëren op dagelijkse basis archief dat in de toekomst mogelijk een belangrijke erfgoedwaarde krijgt. De focus in de kunstensector ligt bij het creëren en verspreiden van de kunst. Archiefinstellingen komen vaak pas in beeld wanneer een organisatie ophoudt te bestaan. Soms is het dan te laat om optimaal zorg te dragen voor het archiefmateriaal. De inhoudelijke kennis en context bij kunstenaars en kunstorganisaties dreigt immers al verloren te zijn gegaan. Bovendien dreigen sommige archiefonderdelen - zeker in het digitale tijdperk - op het moment van een eventuele overdracht aan een archiefinstelling onleesbaar te zijn geworden, bijvoorbeeld doordat ze zich op verouderde dragers bevinden waarvoor geen afspeelapparatuur meer voorhanden is, of omdat de bestandsformaten niet meer leesbaar zijn met de huidige software. Ook voor de interne werking van kunstorganisaties is een goed toegankelijk archief van belang. Regelmatig grijpen kunstenaars en kunstorganisaties tijdens een creatieproces terug naar archiefmateriaal of willen ze aan de hand van hun archief het eigen verleden publiek ontsluiten.

Wat is en doet TRACKS?

Om het kunstenveld te ondersteunen bij de zorg voor het eigen archief en collecties ontwikkelden de TRACKS-partners een online toolbox met informatie en tips. Van bij het begin was het duidelijk dat enkel informatie ter beschikking stellen niet zou volstaan. Daarom zetten de partners ook in op vormingen, ontmoetingsmomenten en advies op maat. Door met de voeten in het veld te staan en organisaties en kunstenaars concreet te begeleiden detecteren we noden in de sector op basis waarvan we de

TRACKS-website aanvullen. De expertise die de erfgoedsector ontwikkelt, wordt binnen TRACKS herverpakt en ter beschikking gesteld van kunstensector, zodat niet-archivarissen er mee aan de slag kunnen. TRACKS legt zo een waardevolle brug tussen de kunstensector en de erfgoedsector. De waarde ervan zit niet enkel in een gemeenschappelijke toolbox, maar ook in de samenwerking zelf. TRACKS werkt als een consortium zonder formele organisatiestructuur. Er is een stuurgroep waarin de partners samen beslissen over de samenwerking en gezamenlijke acties opzetten. Daarnaast is een kleiner aantal partners actief in de werkgroep, die voornamelijk instaat voor de inhoud van de online toolbox.

De huidige partners zijn:

- CEMPER (Centrum voor Muziek- en Podiumerfgoed)
- PACKED/VIAA (Expertisecentrum Digitaal Erfgoed, sinds 2019 gefuseerd met Vlaams Instituut voor Archivering)
- Archiefbank Vlaanderen
- VAI (Vlaams Architectuurinstituut)
- FARO (Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed)
- Kunstenpunt (Vlaams steunpunt voor de kunsten)
- CKV (Centrum Kunstarchieven Vlaanderen, opgericht in de schoot van het hedendaagse kunstmuseum M HKA)

Het project kwam tot stand met de steun van de Vlaamse overheid. Het Departement Cultuur, Jeugd en Media is ook vertegenwoordigd in de stuurgroep.

Waarom archiveren?

Sinds 2017 bepaalt het Vlaamse Kunstendecreet dat meerjarig gesubsidieerde kunstorganisaties moeten voldoen aan een basiszorg voor het eigen archief. In samenwerking met het Departement Cultuur, Jeugd en Media werkten de TRACKS-partners uit wat die basiszorg precies inhoudt. Zo is het voor

de organisaties duidelijk wat er minimaal van hen verwacht wordt en hanteert de overheid dezelfde maatstaf om te evolueren of de kunstensector hier aan voldoen.

Hoezeer we responsabilisering over archiefzorg vanwege de subsidiërende overheid ook toejuichen, toch is deze verplichting vaak niet de beste motivatie om als kunstensector zorg te dragen voor je eigen archief. Zorg dragen voor je archief vergt inspanningen en dus is het belangrijk dat kunstensector zich de vraag stellen waarom ze aan archiefzorg doen en hoe ze dat het beste aanpakken, zodat de inspanningen ook iets opleveren. Dan komen vele organisaties al snel uit bij positievere motivaties. Zo blijken heel wat kunstensector hun archief als bron van inspiratie te gebruiken bij de creatie van nieuw werk, vinden ze het belangrijk om de eigen artistieke geschiedenis te delen met anderen of zetten ze het archief in om zichzelf en hun werk te promoten. Uit een bevraging naar aanleiding van een TRACKS-ontmoetingsmoment uit 2017 bleek ook een sterke erfgoedreflex in de kunstensector. Maar liefst 81 procent van de ingeschrevenen uit de kunstensector noemde het belang om sporen van het artistieke verleden te bewaren als een reden om aan archiefzorg te doen. De drie eerder genoemde motivaties namen plaatsen twee, drie en vier in, met scores tussen de 33 en 40 procent.

TRACKS: de toolbox

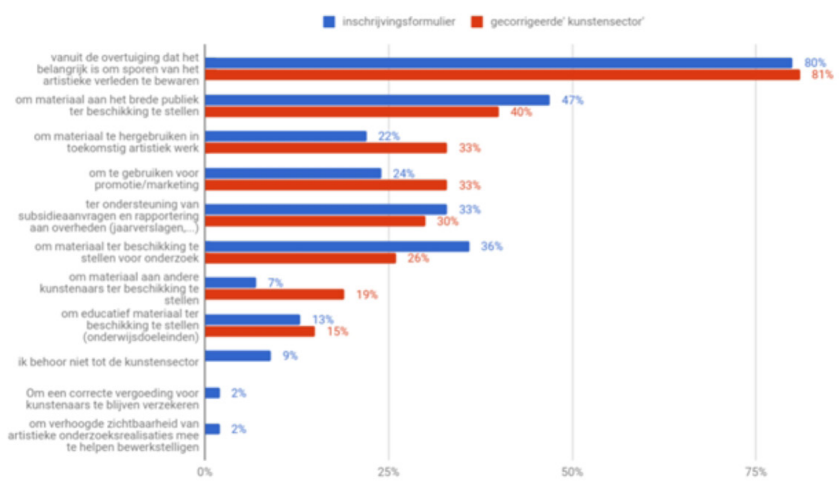

Fig. 1: Motivaties van verschillende sectoren

De homepage van www.projecttracks.be stelt dat "TRACKS is opgebouwd als een koffer met de nodige instrumenten voor kunstenaars en kunstensector om zorg te dragen voor hun eigen archief en/of collectie(s)." Die opbouw bestaat uit een set aan richtlijnen, tools en praktijkvoorbeelden. Die zijn

steeds aan elkaar gekoppeld, zodat bezoekers van de website steeds vanuit een algemene richtlijn kunnen worden toegeleid naar enerzijds concrete tools (sjablonen, handleidingen, stappenplannen, software,...) die helpen om met de richtlijn aan de slag te gaan en anderzijds voorbeelden van hoe andere kunstenaars of kunstensector het hebben aangepakt. De tools werden steeds door één of meerdere TRACKS-partners uitgetest en/of gebruikt tijdens concrete begeleidingstrajecten van archiefvormers. De praktijkvoorbeelden documenteren de ondersteuning die de partners van het TRACKS-consortium aan kunstenaars en kunstensector boden. Vaak vertrekken deze praktijkvoorbeelden vanuit een concrete vraag uit de kunstensector. Door de geboden ondersteuning goed te documenteren zijn andere organisaties met gelijkaardige vragen vaak al goed op weg geholpen door te zien hoe collega's uit de sector het hebben aangepakt.

De richtlijnen zijn onderverdeeld in zeven clusters:

- visie en beleid
- overzicht
- ordenen en beschrijven
- duurzaam bewaren
- waardebeoordeling
- gebruik en rechten
- ondersteuning

Een voorbeeld van een richtlijn is "Optimaliseer je ordening":

Een richtlijnpagina legt om te beginnen uit wat de richtlijn precies betekent en licht toe waarom ze belangrijk is. Vervolgens wordt gesuggereerd wanneer je best met de richtlijn aan de slag gaat. Om sommige richtlijnen in de praktijk te brengen is immers enige voorkennis nodig of kunnen best vooraf andere stappen gezet worden. Zo is het bijvoorbeeld pas zinvol om je ordening te optimaliseren als je eerst je archief en collectie(s) in kaart hebt gebracht. Anders riskeer je zonder overzicht een ordening uit te werken waarin je vervolgens niet al je archiefmateriaal in kwijt kunt.

In het onderdeel "Hoe?" krijg je tools aangereikt die kunnen helpen om deze richtlijn in de praktijk te brengen. Aan de rechterzijde krijg je bij "verwante items" richtlijnen, tools en praktijkvoorbeelden te zien die aan deze richtlijn gekoppeld zijn.

Basiszorg

Negen richtlijnen vormen samen de basiszorg. De basiszorg omschrijft welke archiefzorg de Vlaamse

TRACKS
Toolbox & Richtlijnen voor
Archief- & Collectiezorg
in de Kunstensector

Organisaties | Over TRACKS | Contact NL EN

Basiszorg Richtlijnen Tools Praktijkvoorbeelden Activiteiten Nieuws
Glossarium

Projecttracks.be > Richtlijnen > [Optimaliseer je ordening](#)

OPTIMALISEER JE ORDENING

✓ Basiszorg

WAT?

De kans is reëel dat er al een zekere ordening bestaat in je huidige archief en/of collectie(s). Is ze voor jou (en je collega's) logisch en werkbaar? Laat ze dan intact en distilleer uit deze richtlijn enkele aandachtspunten om de bestaande ordening op punt te stellen.

WAAROM JE ORDENING OPTIMALISEREN?

Een logische en goed gedocumenteerde ordening maakt je archief en collectie(s) toegankelijker voor collega's, toekomstige medewerkers en externe betrokkenen. Wanneer je de bestaande ordening niet aanpast, maar vooral inzet op het consequent toepassen ervan, blijft de oorspronkelijke ordening en daarmee ook de context bewaard.

WANNEER?

Voorkennis: [Bring je archief en collectie\(s\) in kaart](#)

Om je archief en collectie(s) te ordenen, weet je waar je archief en collectie(s) zich bevinden en uit wat ze bestaan.

HOE?

Wie al een logische en werkbare ordening in zijn archief en collectie(s) heeft, vindt in de tool [Aan de slag met de bestaande ordening](#) advies om de bestaande ordening te optimaliseren.

BASISZORG: VERWACHTE RESULTATEN (ACTIEF)

- De gebruikte ordening is gedocumenteerd en wordt systematisch en consequent toegepast.
- Documenten en objecten kunnen door de medewerkers van de organisatie gemakkelijk gevonden en geraadpleegd worden.

BASISZORG: INDICATOREN

- Er bestaat een document waarin de ordening van het analoge en digitale archief is gedocumenteerd. Dat document is voor alle medewerkers toegankelijk.
- Het digitale en analoge archief is geordend volgens de afspraken die rond ordening werden vastgelegd.

CC BY NC ND

Ondersteuning

Overzicht

Waardebepaling

Gebruik en rechten

Visie en beleid

Ordenen en beschrijven

Optimaliseer je ordening

- Maak een overkoepelende ordeningsstructuur
- Maak een beschrijving van je archief en collectie(s)

Duurzaam bewaren

DIT GAAT OVER

beheer bewaren orde
overzicht

VERWANTE ITEMS

Richtlijnen

- > Maak een overkoepelende ordeningsstructuur
- > Maak een beschrijving van je archief en collectie(s)

Tools

- > Bring je archief en collectie(s) in kaart
- > Maak een ordeningsplan/mappenstructuur
- > Optimaliseer je ordening

Projecten

- > Archief ordenen en verpakken met Ugo Dehaes

Fig. 2 en 3: Voorbeeld van een richtlijn "Optimaliseer je ordening"

overheid minimaal verwacht van de organisaties die ze structureel subsidieert. Elke organisatie verhoudt zich tot de basiszorgrichtlijnen aan de hand van het 'comply or explain'-principe. Dat wil zeggen dat een organisatie bij elke richtlijn de keuze heeft om deze te volgen of om goed te beargumenteren waarom ze dat niet doet. Kunstenorganisaties krijgen de hele subsidieperiode (2017-2021) de tijd om deze richtlijnen in de praktijk te brengen en kunnen dus in stappen werken. Niet elke richtlijn moet van bij aanvang een plaats krijgen in de organisatieplannen en gerealiseerd worden. Tegen het einde van de subsidieperiode moet wel met betrekking tot elke richtlijn minstens een actie zijn opgestart of worden uitgelegd waarom dat niet gebeurd is.

Binnen de basiszorg is er een onderscheid tussen richtlijnen die enkel van toepassing zijn op archief en collecties ontwikkeld tijdens de betreffende subsidieperiode (A: actief) en anderzijds deze die ook voor het verleden gelden (R: retroactief). Aan de richtlijnen die tot de basiszorg behoren zijn verwachte resultaten gekoppeld en indicatoren om af te toetsen of aan die verwachtingen werd voldaan. Zo behoort bovenstaande voorbeeld ("Optimaliseer je ordening") tot de basiszorg, maar enkel voor het archief dat tijdens de huidige beleidsperiode ontstaat. De verwachte resultaten zijn:

- De gebruikte ordening is gedocumenteerd en wordt systematisch en consequent toegepast;
- Documenten en objecten kunnen door de medewerkers van de organisatie gemakkelijk gevonden en geraadpleegd worden.
- Daaruit volgen twee indicatoren die zowel de organisatie zelf als de subsidiërende overheid kunnen aftoetsen.
- Er bestaat een document waarin de ordening van het analoge en digitale archief is gedocumenteerd. Dat document is voor alle medewerkers toegankelijk.
- Het digitale en analoge archief is geordend volgens de afspraken die rond ordening werden vastgelegd.

Voor andere richtlijnen, bv. het in kaart brengen van je archief en collecties, wordt van structureel gesubsidieerde organisaties verwacht dat ze ook voor het archief uit het verleden actie ondernemen.

Bij het bepalen van wat tot de basiszorg behoort, was het van bij het begin belangrijk om dat op een manier te doen die realistisch is voor kunstenorganisaties en kan inspelen op hun intrinsieke motivaties. Hoe meer kunstenorganisaties zelf kunnen bepalen wat voor hen zinvolle archiefzorg is, hoe groter ook de motivatie zal zijn om er de gepaste aandacht aan te besteden. Het vertrekpunt van een goede basiszorg is dat een kunstenorganisatie een visie op archief- en collectiezorg ontwikkelt en die goed

documenteert. Daaruit volgen dan acties op maat van de organisatie zelf die betrekking hebben op de andere basiszorgrichtlijnen. Belangrijk daarbij is dat het erfgoedveld noch de overheid oplegt wat wel en niet bewaard moet worden. Daarover behouden kunstenorganisaties volledige vrijheid (met uitzondering van wettelijk vastgelegde bewaartermijnen voor onderdelen van het zakelijk archief).

De kracht van samenwerking

Verschillende partners die elk met hun eigen specifieke expertise binnen het TRACKS-consortium samenwerken ten dienste van de kunstensector levert een aantal voordelen op. Vooreerst krijgt de kunstensector, die het erfgoedveld vaak niet goed kent, een helder aanspreekpunt voor alle vragen rond archief- en collectiezorg. Naargelang de vraag wordt de expertise van bepaalde partners aan boord gehaald voor een dienstverlening op maat. De kennis en documentatie die op de TRACKS-website is samengebracht, is vaak een goed vertrekpunt voor de vragen die de partners bereiken. Waar nodig wordt verder op maat gewerkt, wat dan weer kan leiden tot nieuwe of bijgewerkte inhoud op de website.

Ook in Nederland wordt naar TRACKS gekeken als model voor een samenwerking tussen de erfgoed- en kunstensector. Niet toevallig kwamen 4176 van de 14545 unieke bezoekers van de TRACKS-website in 2018 uit Nederland. We kunnen TRACKS een vruchtbare samenwerking noemen, die we in de toekomst graag verder zetten, in het belang van het erfgoed uit de kunsten.

Bart MAGNUS

PACKED vzw

Expertisecentrum Digitaal Erfgoed

Kleindokkaai 9a

9000 Gent

bart@packed.be

www.packed.be

juli 2019